

Witkowice_2
Karta wywiadu etnograficznego

Metryczka miejscowości		
Powiat	szamotulski	
Gmina	Kaźmierz	KA_WI_002
Miejscowość	Witkowice	KA_WI_002

Metryczka wywiadu			
Data realizacji	18.05.2013	Miejsce wykonania	Sklepik wiejski
Czas trwania	1,5 h	Forma i wielkość	Brak informacji.
Przeprowadzający	T. P.	Komentarz	Brak nagrania.

Metryczka informatorów				
Kod	Płeć (K/M)	Wiek	Funkcja społeczna	Komentarz
KA_WI_002	K	89 l.		

Informacje etnograficzne	
<i>Tematyka</i>	<i>Pozyskane informacje (ew. cytaty)</i>
I. Toponomastyka i etnonimy	
Nazwy miejscowości (historyczne; zwyczajowe)	Brak informacji.
Nazwy lokalne (przysiółków, części wsi, pól, łąk, pojedynczych gospodarstwa)	Brak informacji.
Nazwy topograficzne (cieków wodnych, stawów, wzniesień, obszarów leśnych, toń wodnych, uroczysk)	Jezioro Bytyńskie z leżącą nieopodal wsi wyspą Komorowo. Nie wie, gdyż nie interesowała się tym specjalnie.
Nazwy pojedynczych obiektów przyrody żywej i nieożywionej (pojedynczych drzew i gałęzi narzutowych)	Brak informacji.
Endonimy (nazwy własne grup lokalnych i regionalnych)	Brak informacji.
Egzonimy (nazwy zewnętrzne grup lokalnych i regionalnych)	Brak informacji.
II. Folklor dawny i inne zjawiska kulturowe	
Podania (opowieści) o wydarzeniach lokalnych	Brak informacji.
Tradycyjne obrzędy (także te związane z tradycjami religijnymi) doroczne	
1.	<div style="display: flex;"> <div style="flex: 1;"> <p>św. Andrzeja (Andrzejki)/św. Katarzyny (Katarzynki)</p> </div> <div style="flex: 2;"> <p>Nie pamięta tych zabaw, ale jej dzieci w szkole się bawiły na Andrzejki.</p> </div> </div>

2.	św. Marcina/11 listopada	Nic specjalnego.
3.	Adwent	Adwent to okres przed Bożym Narodzeniem. Nie ma zabaw ani wesel. Nic poza tym się nie dzieje.
4.	św. Mikołaja (Mikołajki)	Na Mikołajki dzieci dostają słodycze, które wkłada się do butów. Zresztą kiedyś tego nie było, bo nie było ludzi stać na zakup tylu słodyczy, co teraz. A i teraz niektórzy mają biedę, jak nie mają pracy. Był też taki okres, że słodycze mogło się tylko kupić na kartki, w stanie wojennym i po.
5.	Wigilia	<p>Pamięta, że wiele razy również Święta były skromne. Kolacja wigilijna rozpoczyna się pod wieczór, gdy „pojawi się pierwsza gwiazda na niebie”, tak przecież każe tradycja. Pod biały obrus wkładane jest siano. Jest dzielenie się opłatkiem. Na stole było puste nakrycie. To tak jak już każdego w domu.</p> <ul style="list-style-type: none"> - barszcz czerwony z uszkami albo pierogami; - śledź w oleju, śledź w śmietanie - karp pieczony; jak były pieniądze aby go kupić; czasami mąż złowił w jeziorze - kapusta kiszona z grzybami - pierogi z kapustą i grzybami; ale we wszyscy tego nie robią; czasem ich też nie ma - kompot ze suszu, czyli ze suszonych owoców, jabłek, śliwek, gruszek, zależy co było w domu - „makiełki” – nie robiła, bo nie lubi i w domu też nikt nie chciał jeść <p>Dawniej wigilia bywała skromna, nie tak jak to bywa często obecnie.</p> <p>Ciasta: makowiec, jakiś placek drożdżowy lub piernikowy.</p> <p>Choinka – dawniej żywa, ubierana dzień przed wigilią, albo w samą wigilię; samemu robiło się ozdoby z papieru, bibułek,</p>

		<p>słomy, wieszano się cukierki. Świeczek często nie było. Wielką radością były zimne ognie.</p> <p>Ludzie chodzą na Pasterkę, należą do Parafii w Kaźmierzu, ale informatorka do kościoła nie chodziła i nie chodzi. Zresztą ze wsi coraz mniej ludzi chodzi do kościoła. Niektórzy to tylko na święta, a normalne niedziele to nie chodzą. W wigilię zachowują post, bo tak było w domu, tak jej matka czy teściowa robiła.</p> <p>Prezenty, po kolacji zawsze przynosił Gwiazdor, jak dzieci były małe. Często to były bardzo skromne zabawki albo użyteczne rzeczy. Często nie było ich stać na zakup jakiś „zbytków”.</p>
6.	Pierwsze i Drugie Święto Bożego Narodzenia	Nic takiego - Święta spędza się z rodziną. A czy jej wiele tak już teraz potrzeba. Informatorka stwierdziła, że już bliżej jej do śmierci, niż do życia.
7.	Sylwester/Nowy Rok	<p>Dawniej na Sylwestra były zabawy, tańce – jak był PGR, to jeszcze się to odbywało. Ludzie teraz raczej siedzą w domach, petardy strzelają. Młodzi to jeżdżą po dyskotekach, mają samochody. My starzy, to po 24.00 idziemy spać, to tyle.</p> <p>Psoty – owszem były, ale tego już nie ma. Jakieś 10-15 lat temu, może to jeszcze było. Teraz to się nikomu nic nie chce.</p>
8.	Trzech Króli	To w kościele święcą kredę, kadzidło i wodę.
9.	Kolędnicy	We wsi oraz w okolicy znana jest tradycja chodzenia kolędników, od Wigilii po Nowy Rok. Niestety już od ok. 20 lat nie było kolędników we wsi. Chodzili z Gwiazdą Betlejemską, Herod, Śmierć z kosą, anioł, od domu do domu i śpiewali kolędy. Częstoowało się ich ciastem, dawało się też drobne pieniądze.
10.	MB Gromnicznej	Wtedy święcą świece w kościele moja matka jeszcze chodziła.

		Informatorka już nie. Wie że ludzie zapalali gromnicę w czasie burzy. Ona tego nie robiła. Nie wierzyła w takie rzeczy.
11.	Karnawał, tłusty czwartek, koniec karnawału	W karnawale organizowano dawniej zabawy, jeszcze jak była młoda, w latach 70-80. XX wieku i we wsi był PGR. Inaczej to wszystko wyglądało. Dużo ludzi miało pracę, a teraz to może kilku w tym gospodarstwie, które jest chyba prywatne pracuje. Pamięta był zwyczaj „darcia pierza”. Zbierano się w adwencie i w karnawale. Było wesoło. Pamięta, jak mama kupowała pierze na pierzyny i poduszki, bo byli ludzie we wsi co dawniej chowali dużo gęsi i kaczek. Teraz to już może tylko gospodarze to robią (2 ich jest we wsi), a inni żadnego drobiu nie chowają. Niektórzy żadnych warzyw nawet nie uprawiają. Nikomu się nic nie chce. Starsze kobiety pieką jeszcze pączki, chruściki. Na tłusty Czwartek, na „ostatki”. Na „podkoziotek” zawsze była kiedyś zabawa. A teraz to informatorka już nie wie.
12.	Topienie Marzanny	Brak informacji.
13.	Środa Popielcowa	Tego dnia zaczyna się Wielki Post. Ksiądz w kościele posypuje głowy popiołem. Pamięta, że dawniej tego dnia, dla żartu przypinano woreczki z popiołem. Ale nie wie kiedy to zanikło.
14.	Śródpoście	Żadnych zwyczajów z tym okresem nie zna.
15.	Niedziela Palmowa	Z palmami zrobionymi z bazi (wierzbowych gałązek), kwiatów sztucznych, zielonych gałązek brzozy idą ludzie do kościoła. No i potem trzymają to w domu w wazonie. Kiedyś to zatykali za obraz. Potem tę starą palmę palili.
16.	Triduum Paschalne	To w kościele się odbywa.
17.	Wielkanoc (święcenie koszyczka)/Niedziela Wielkanocna	Święcenie pokarmów odbywa się we wsi przy krzyżu. Do koszyczka wkładają ludzie kawałek szynki, różne kiełbasy, baranka z masła, kawałek ciasta, jajka, sól i pieprz, chleb. Jaja

		<p>malowane są w łupinach cebuli. Informatorka ze święconym nie chodzi.</p> <p>Rezurekcja, w Wielkanoc kiedyś była rano, o godz. 6.00. Obecnie teraz odprawia się w Wielką Sobotę, wieczorem, a rano już rezurekcji nie ma.</p> <p>Na Wielkanoc je się to co się przygotowuje. Jak się uda kupić kawałek szynki, kiełbasy. Kawałek placka czy babki. Przecież informatorka już teraz niewiele może zjeść. Pamięta, że i czasami Wielkanoc była dość skromna w ich domu.</p> <p>„Zając” na Wielkanoc dzieciom przynosi słodycze. Czasami tak było.</p>
18.	Poniedziałek Wielkanocny	<p>W Poniedziałek Wielkanocny był dyngus. Dawniej oblewali się niemiłosiernie wodą i to całymi wiadrami Teraz to dzieci biegają z butelkami. Prędzej dzieci się wygłupiają, a dorosłym to się już nic nie chce.</p>
19.	Zielone Świątki	<p>Pamięta taki zwyczaj strojenia domów. Ojciec informatorki przystrajał wejście do domu tatarakiem, który bardzo ładnie pachniał, brzoźkami. Z tego co pamięta, to wszyscy tak robili. Wysypywano żółtym piaskiem podwórze przed domem. Nie wie kiedy to przestało funkcjonować.</p>
20.	Boże Ciało	<p>Procesja na Boże Ciało odbywa się w Kaźmierzu wokół Rynku. Po kolei wyznaczane są wsie, które przygotowują 1 z czterech ołtarzy. Jeden z ołtarzy przygotowują zawsze rodzice dzieci od I Komunii. Od ołtarzy przynosi się zielone, brzożowe gałązki i wkłada we warzywnik, albo na pole. Nie wiedziała na temat wianuszków. Może już nie pamiętała, że ludzie coś takiego robili.</p>
21.	św. Jana	<p>Nie pamięta, aby ten zwyczaj był obchodzony.</p>

22.	MB Zielnej	Na dzień 15 sierpnia – święto Wniebowzięcia Matki Boskiej istnieje zwyczaj święcenia warzyw, ziół, kwiatów, kłosów zboża. Wie że ludzie chodzą z takimi bukietkami do kościoła.
23.	MB Siewnej	Brak informacji.
24.	Dzień Wszystkich Świętych/Dzień Zaduszny	Zapala się znicze i sprząta groby. Informatorka nie ma już siły chodzić na cmentarz. Jak była młodsza, to chodziła i sprzątała groby, teraz zajmują się tym dzieci.
25.	Inne tradycyjne wydarzenia doroczne (cykliczne) istotne dla informatora	Przy krzyżu we wsi odbywają się nabożeństwo majowe. O godz. 18.00, przez cały maj, chyba że deszcz pada, to wtedy nie odmawia się litanii. Widzi, że się ludzie zbierają, gdyż niedaleko od krzyża mieszka.
Tradycyjne obrzędy rodzinne i okolicznościowe		
1.	Narodziny i chrzest	<p>Do pocz. lat 60. XX wieku kobiety rodziły w domach. Pomagały im akuszerki. Później kobiety zaczęły jeździć do porodu, do szpitala, przeważnie do Szamotuł. Chrzest odbywał się szybko, gdy dziecko było 2-3 tygodniowe. Teraz to bywa bardzo różnie. Urodziła troje dzieci. Nie chodziła do „wyvodu”. Nie wie co to jest za obrzęd.</p> <p>Z zakazów związanych z ciążą pamięta, że ciężarnej nie wolno patrzeć w ogień, aby się nie przestraszyła, gdyż dziecko mogło mieć czerwone znamię w miejscu za które by się chwyciła. Kobiety dawniej musiały ciężko pracować, ciąża nie stanowiła przeszkody. Bywało że często kobiety miały poronienia, bo za ciężko pracowały. Ale takie to były czasy. Ciąża to przecież nie choroba, nikt nie miał czasu leżeć.</p>
2.	Ślub i wesele	Słyszała, że czasami „kojarzono małżeństwa”. Ona z mężem po sąsiedzku mieszkali. Często ludzie poznawali się na zabawach, bo młodzież po sąsiedzku przychodziła. Obecnie najczęściej

		<p>młodzi sami szukają sobie partnerów. Często młodzi żyją ze sobą bez ślubu. Takie to czasy przyszły. Przed weselem były tzw. „zmówiny” czyli były uzgadnianie co do wesela pomiędzy rodzicami. Dawniej wesela były w domu panny młodej, teraz to raczej w lokalach (od 20-30 lat). Robiło się podłogi do tańca, lekko zadaszone. Grała prawdziwa orkiestra. Wesela odbywały się także w świetlicy, czy też w Kaźmierzu w lokalu „Pod Pawiem). Informatorka wesela nie miała, tylko skromne przyjęcie, bo nie było ją ani rodziców na wesele stać.</p> <p>Znany jest zwyczaj tłuczenia przed domem panny młodej szkła, butelek, na szczęście, nazywany „pulteram”. Dawniej to było przed samym weselem. Teraz wcześniej. Młodych wita się chlebem i solą. Wracających z kościoła zatrzymuje się bramami po drodze ... aby dalej przejechać, młodzi muszą wykupić się wódką (jak dorośli zatrzymują), albo pieniążkami (jak dzieci). „Teraz jest to skromniejsze i radsze. Po ślubie młoda para jechała do fotografa, aby wykonać zdjęcie pamiątkowe. Dawniej robiono takie duże portrety i wieszano je w każdym domu.</p> <p>Oczepiny panny młodej były o 24.00, podziękowania dla rodziców. Dnia następnego były poprawiny. Do tańca przygrywała kapela. Grali na akordeonie, skrzypcach, perkusji. Później pojawił się klarnet.</p>
3.	Śmierć i pogrzeb	<p>Jeszcze w latach 80. XX wieku ciało zmarłego przechowywano, z reguły przez 3 dni, do czasu pogrzebu w domu. Chyba, że ludzie nie mieli warunków, bardzo małe mieszkania, to od razu zabierano nieboszczyka do kostnicy Teraz, albo zabierają do kostnicy przy kościele, albo do chłodni w Szamotułach. Wie że ludzie odmawiają różaniec. Ksiądz czekał na kondukt, blisko granicy parafii, trumna wieziona była konnym karawanem.</p>

		Dawniej wieś uczestniczyła bardziej w pożegnaniu zmarłego. Teraz ludzie już tak się nie interesują, czasem to nawet nie wiedzą, że ktoś umarł.
4.	Inne zjawiska	Brak informacji.
Zespoły i tradycje folklorystyczne, śpiewacze, muzyczne, w tym: przeglądy i festiwale oraz twórcy słowa		Brak informacji.
Tradycje kulinarne, w tym: produkt regionalny i lokalny, potrawy świąteczne, przepisy		<p>- czernina z kaczki, z suszonym owocem</p> <p>Dawniej gotowało się do czerniny kluski z tartych surowych ziemniaków, tzw. szare kluchy. Obecnie jest to makaron. Coraz mniej ludzi gotuje czerninę, gdyż już prawie nikt nie chowa kaczek.</p> <p>- kluchy z ziemniaków z kapustą i skwarkami</p> <p>- gzik, czyli twarożek biały z cebulką, latem ze szczypiorkiem i do tego ziemniaki w mundurkach</p> <p>- placki ziemniaczane, czyli plyndze</p> <p>- ziemniaki w różnej postaci; kasze, polewki</p> <p>Jak już wspomniata, jedzenie bywało bardzo często skromne.</p>
III. Tradycje rękodzielnicze		
Tradycje wytwórczości rękodzielniczej, sztuki ludowej oraz artystów nieprofesjonalnych		Brak informacji.
IV. Przejawy religijności tradycyjnej		
1.	Kapliczki i krzyże w miejscowości (okoliczności powstania, rok fundacji, fundatorzy)	W centrum wsi, przy drodze do Nowej Wsi i Kaźmierza usytuowany jest metalowy krzyż, otoczony płotkiem i obsadzony żywotnikami. Pierwotnie był to krzyż drewniany. Przy nim odprawiane są nabożeństwa majowe oraz ksiądz święci pokarmy w Wielką Sobotę, przed Wielkanocą.

2.	Miejsca cudowne (święte drzewa, gaje, źródelka)	Brak informacji.
3.	Święte figury, obrazy, rzeźby	Brak informacji.
4.	Miejsca kultu religijnego	Brak informacji.
5.	Lokalne tradycje pielgrzymowania	Brak informacji.
6.	Lokalne odpusty	W Kaźmierzu na 8 września – wezwanie parafii.

V. Lokalne uroczystości i obchody świeckie

1.	Dożynki	Pamięta, że dawniej fornałe zwozili snopy zboża, które ustawiano w stogi. Ten, który był najlepszy, miał przywiązywaną do bata wstążkę. Musiał na wieczór coś postawić do wypicia. Dawniej dożynki odbywały się w PGR-ze. Jak pamięta dożynki były w każdej wsi. przygotowywany był wieniec, pieczony chleb. Od kilkunastu lat odbywają się dożynki w Kaźmierzu, ale informatorka już nie wie jak to wygląda, ponieważ w nich nie uczestniczyła. Słyszała, że też wybierany jest starosta i starościna dożynek. Na zakończenie dożynek zawsze była zabawa. Myślę, że teraz też tak jest. Na dożynkach zawsze było wesoło. Jak istniał we wsi PGR, były zupełnie inne czasy, była praca, ale była też i zabawa. A teraz ludzie nie mają gdzie pracować.
2.	Dni gminy/wsi	Brak informacji.
3.	Lokalne festyny	Brak informacji.
4.	Inne (np. organizowane przez szkoły, KGW, Domy Ludowe, Ośrodki Kultury)	Brak informacji.